

UZAKTAN EĞİTİMİN YÖNETİMİ (İLK UYGULAMALAR)

Prof. Dr. Zeki Kaya
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakóltesi
zkaya@gazi.edu.tr

Özet

Uzaktan eğitim kurumlarının yönetimsel bakımdan nasıl olduklarının ve ne şekilde kurulduklarının temelinde; ulusal gereksinimler, sosyal yapı, uygulamanın özellikleri ve kültürel gelenekler vardır. Tüm bunlar uzaktan eğitim uygulamalarının yönetim yapısını etkilemektedir.

Bu çalışmada uzaktan eğitim kurumlarının yönetimsel bakımdan sınıflandırılması yapılmaya çalışılmıştır. Uzaktan eğitim kurumlarının yönetim bakımından sınıflandırılabilmesi için öncelikle yönetimin işlevleri açıklanmaktadır. Daha sonra sırasıyla , kurumsal yapı, bağımsız yapı kurullar, karışık yapı kurullar, işleyiş, ders geliştirme sistemi, öğrenci destek sistemi ve yöneticiler için öneriler konuları üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan eğitim, yönetim, ilk uygulamalar.

DISTANCE LEARNING MANAGEMENT (FIRST APPLICATIONS)

Abstract

On the basis of how administrative distance education institutions are and how they are established; national requirements, social structure, characteristics of practice and cultural traditions. All these affect the management structure of distance education applications.

In this study, it has been tried to make administrative classification of distance education institutions. In order to classify distance education institutions in terms of management, firstly, the functions of management are explained. Then, institutional structure, independent-structured institutions, mixed-structured institutions, functioning, course development system, student support system and recommendations for managers are discussed.

Keywords: Distance education, management, first applications.

GİRİŞ

Yönetim; belirli bir takım amaçlara ulaşmak için başta insanlar olmak üzere parasal kaynakları, donanımı, demirbaşları, ham maddeleri, yardımcı araçları ve zamanı birbirine uyumlu, verimli ve etkin kullanabilecek kararlar alma ve uygulama süreçlerinin toplamı olarak tanımlanabilir (Eren, 1988). Yönetim kavramı, insanların amaçlarını gerçekleştirmek için örgütler oluşturmalarıyla ve örgütsel çabalarının yönlendirilmesi gereksinimi nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Genel anlamda örgüt; insanların yetenek, para, zaman gibi kendi güçlerini aşan amaçlarını gerçekleştirmek üzere biraraya gelerek oluşturdukları yapı olarak tanımlanabilir. Örgütler, günümüzde insan yaşamında vazgeçilmez öneme sahiptir. Ancak, insanların amaçlarını gerçekleştirmede bir araç

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer 69 tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir.

olarak kabul edilen örgütleri rastlantısal olarak bir araya gelmiş bir grup insandan ayırt etmek gerekir. Bir örgütten söz edebilmek için en az şu üç temel özelliğin bir arada bulunması gerekir.

1. Gerçekleştirilmesi insanların bireysel güçlerini aşan ortak bir amaç.
2. Birden fazla insan.
3. Biraraya gelen insanların ortak amacı gerçekleştirmeye değer bulup bunun için çaba göstermeye istekli olmasıdır.

Bu üç özellik birarada bulunmadığında, bir örgütten ya da örgütlü bir çabadan söz etmek olası değildir (Ağaoğlu, 2002).

Bir süreç olarak kabul edilen yönetimi daha iyi açıklayabilmek için bilinmesi gereken özellikler vardır. Yönetimin bu özellikleri şöyle sıralanabilir (Özalp, 1992).

1. Amaca yönelik bir etkinliktir.
2. İnsan ilişkilerini temel alan bir etkinliktir.
3. Bir grup etkinliğidir.
4. Demokratiklik yönleri vardır.
5. Bir işbirliği etkinliğidir.
6. İşbölümü ve uzmanlaşma etkinliğidir.
7. Bir eşgüdüm etkinliğidir.
8. Basamaksal özelliğe sahiptir.
9. İki yönlü bir süreçtir.
10. Akılcılık vardır.
11. Evrensel niteliğe sahiptir.
12. Bilim yönü kadar sanat yönü de vardır.

Yönetim bilimi ve eğitim bilimlerinde gözlenen gelişmelere koşut olarak eğitim örgütlerinin amaçlarını daha etkili bir biçimde gerçekleştirebilmeleri için madde ve insan kaynaklarının etkili bir biçimde yönetilmesinin gerekli görülmesiyle eğitim yönetimi alanı ortaya çıkmıştır.

Eğitim yönetimi eğitim örgütlerini saptanan amaçlara ulaştırmak üzere insan ve madde kaynaklarını sağlayarak ve etkili biçimde kullanarak, belirlenen politikaları ve alınan kararları uygulamak olarak tanımlanabilir (Taymaz, (1995).

Özellikle 20. Yüzyılda insanların eğitim istemlerinin artması, yönetim bilimi içinde bir alt bilim dalı olarak ortaya çıkan eğitim yönetimi alanında da alt alanların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çünkü birbirinden farklı amaçlara ve özelliklere sahip eğitim örgütlerinin benzer şekilde yönetilmesi zorlaşmıştır (Ağaoğlu, 2002).

Örneğin; daha çok yetişkinlere eğitim olanaklarının sunulduğu halk eğitim merkezlerinin yönetimi ile bir ilköğretim kurumunun yönetimi birbirinden farklı yeterlikler gerektirmektedir. Benzer şekilde eğitim politikalarını oluşturmak ve ülke çapında belirlenen eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesini sağlamak üzere kurulmuş Eğitim Bakanlığı ile bir meslek yüksekokulunun yönetilmesi de farklılıklar göstermektedir.

Bu gerçeğin ayırılmasına varılması okul yönetimi alt alanının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Eğitim sistemi içindeki alt sistemlerden en etkili olanı olarak kabul edilen okulların yönetimi ise, eğitim yönetiminden farklı yeterlikler gerektirmektedir (Açıklan, 1995).

Eğitim yönetiminin sınırlı bir alana uygulanması olarak tanımlanan okul yönetiminin (Erdoğan, 2000) eş deyişle de uzaktan eğitim kurumu yönetiminin görevi, kurumdaki tüm insan ve madde kaynaklarını etkili bir biçimde kullanarak uzaktan eğitim kurumunu amaçlarına uygun olarak yaşatmaktır.

Uzaktan eğitim kurumları uzaktaki öğrencilere eğitim sunan kurumlardır. Bu kurumlar olağan okullarla, yüksekokullarla ve üniversitelerle paralellik kurarlar. Öğrencileri kaydederler, öğretirler, yardım ederler ve öğrencilerinin gelişmelerini sağlarlar. Böylece öğrencilere toplam bir öğrenim deneyimi kazandırır. Uzaktan eğitim kurumlarının diğer okullarla, yüksek okullarla ve üniversitelerle paralel olmayan ikinci bir işlevleri de vardır. Bu ikinci işlevleri de gelecekteki öğrenciler için hazırlıklı olmalarıdır. Onlar, basılı, görsel-ışitsel ya da bilgisayar tabanlı öğrenim gereçlerini gelecekteki öğrencileri için hazırlarlar.

Uzaktan eğitim kurumları işlevlerini yerine getirebilmek için birçok hizmete gereksinim duyarlar. Uzaktan eğitim kurumlarında gereksinim duyulan hizmetler şunlardır:

1. Uzaktan çalışma ve destekleyici kitle iletişim araçları için derslerin geliştirilmesi, üretimi ya da seçilmesi, satın alınması, yazımın, görüntü-ses kaydının yapılması ve yöneticilerin çalışmaları için olanaklar,
2. Depolama olanakları,
3. Ders materyallerinin dağıtımı,
4. Öğrenciler ve öğretmenler arasında çift yönlü iletişim,
5. Sunulan çalışma olanakları hakkında bilgi ve tanıtım,
6. Danışmanlık,
7. Ders değerlendirmesi.

Çoğu durumda, ayrıca bu hizmetler aşağıda yer alan etkinliklerin bir ya da daha fazlası için gereklidir:

1. Kütüphane hizmetleri,
2. Ses ve video kaydı,
3. Deneysel düzeneklerin prototiplerinin geliştirilmesi için laboratuvar çalışması,
4. Öğretmen / danışmanlar ve öğrenciler arasında destekleyici yüz yüze iletişim,
5. Öğrenciler arası iletişim,
6. Öğrencilere burs kazandırmak ve maddi destek yönetimi sağlamak,
7. Ders sertifikaları vermek,
8. Sınavların ve derecelendirmelerin yönetimi,
9. Uzaktan eğitim koşulları ve yöntemleri üzerine sistemlerin değerlendirilmesi ve araştırmalar.

Uzaktan eğitim kurumlarının işlevlerini yerine getirebilmesinde ve buna dayalı etkinlikleri gerçekleştirmede; ofisler, stüdyolar ve depolar, uzaktan eğitimin öğrenciler için laboratuvarlar, personel odaları ve sınıflardan çok daha tipik dayanak noktalarıdır (Holmberg, 1989).

KURUMSAL YAPI

Uzaktan eğitim kurumları genelde her biri ayrı birimler olacak şekilde ders geliştirme, eğitim, danışmanlık ve finans yönetimi bakımından yapılmaktadırlar. Uzaktan eğitim kurumlarında farklı

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer 71 tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir.

yapısal ilkeler uygulandığında ve yalnızca küçük değişiklikler yapıldığında genele uyarlanacak bir şablon bulmak kolay olmamaktadır.

Uzaktan eğitim yönetimine uyarlanabilir değişik yapılar vardır. Bu yapılar farklı şekilde kümelendirilmektedir. Kurumsal yapıların kümelendirilmesi şu varsayımlara dayanır.

- ⇒ Bir kümedeki uzaktan eğitim kurumlarını, diğer kümedeki uzaktan eğitim kurumlarından ayırmak için yapısal özellikleri farklı olmalıdır. Yapısal özellikler kümede yer alan öğrencilerin kuruma odaklanmasını sağlamalı ve öğrencilere yardımcı olmalıdır.
- ⇒ Öğrencilere yapılan yardım yapay olmamalıdır. Her kümelendirme düzinelerce, tercihen yüzlerce kurumu içermelidir.
- ⇒ Öğrencilere karşı da yapay olmamalıdır. Her kümelendirme binlerce, tercihen milyonlarca öğrenciyi kapsamalıdır.
- ⇒ Zamana karşı da yapay olmamalıdır. Her kümelendirme en az bir 10 yıl için tanımlanabilir olmalıdır.
- ⇒ Kamuda ve özel sektörde uzaktan eğitim uygulayan tüm kurumları içermelidir. İlköğretimden üniversite sonrasına kadar her düzeyde olmalıdır (Keegan, 1996).
- ⇒ Uzaktan kurumların temel özelliklerini taşıyan ve alt sistemleri de içeren var olan kurumların bölümlerinin ya da uzaktan eğitim kurumlarını da kapsamalıdır. Farklılıkları sınırlandırmamalıdır.

Uzaktan eğitim kurumlarının yapısal olarak kümelendirilmesiyle ilgili bu varsayımlar dikkate alındığında uzaktan eğitim bir sistem olarak kabul edilmektedir. Sistem, değişik anlamlar verilerek kullanılan bir sözcük olarak görünmektedir. Dizge sözcüğü sistem yerine yaygın olarak kullanılmaktadır. Günlük yaşamda düzen, yol, yöntem, model, tip gibi sözcüklerin sistem yerine kullanıldığına tanık olunmaktadır (Bayrak, 2002). Birbirine bağımlı ve karşılıklı etkileşimde bulunan birtakım alt parçalardan oluşan, aynı zamanda daha büyük sistemlerin parçası olarak işlevde bulunan bütüne sistem denilmektedir (Bursaloğlu, 1994). Sistem denilen bütünü oluşturan parçalara alt sistem, her sistemin bağlı olduğu daha büyük sistemlere de üst sistemler denir (Başaran, 1993).

Bir sistem olarak uzaktan eğitim kurumları, bütün sistemlerde olduğu gibi varlıklarını sürdürmek ve kendilerine yüklenen görevleri başarıyla yerine getirebilmek için çevrelerinden birtakım girdileri alırlar. Önceden belirlenen yöntem ve ilkelere göre bunları işlerler ve çevrelerine çıktılar verirler. Çıktıların işe yarayıp yaramadığını saptamak, varsa eksikliklerini belirlemek amacıyla dönüt almaya gereksinim duyarlar (Aydın, 1994).

Bir sistem olarak görülen uzaktan eğitim kurumları genelde iki kümeye ayrılmaktadır. Bunlar; bağımsız ve karışık yapıya uzaktan eğitim kurumlarıdır. Uzaktan eğitim kurumlarını kümelendirmede daha çok alt sistemler etkili olmaktadır. Bağımsız yapıya ve karışık yapıya olarak kümelendirme genelde öğrenme araç-gereçleri ve öğrenme arasında sağlanan bağlantı yapılarıyla ilgilidir.

Bağımsız Yapılı Kurumlar

Bağımsız yapıya uzaktan eğitim kurumları genelde iki alt kümede yer alırlar. Bu kümelere biri mektupla eğitim yapan okullar ve yüksekokullar, diğeri de uzaktan eğitim üniversiteleridir. Bu iki küme arasındaki bölünme eğitim uygulamasındaki yapının karmaşıklığına ve hazırlık düzeyine dayanır.

Genel terimlerle, öğrenme ve öğrenme malzemesi arasındaki mektupla eğitim yapan okullar ve yüksekokullarla sağlanan bağ uzaktan eğitim üniversitelerine göre daha az karışıktır. Özellikle de medyanın kullanımında ve yüz yüze görüşmelerde kendini gösterir (Schramm, 1977). Mektupla eğitim

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer 72 tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir.

yapan okullar ve yüksekokullar özel olsun ya da olmasın bazen öğrencilerin özellikle kaydolduğunu, çünkü yüz yüze teması önlemek istediklerini belirtmektedirler. Uzaktan eğitim üniversiteleri de bazen tüm destek hizmetlerinin zengin fırsatları ile uzaktan öğrenmeyi desteklemektedirler.

Mektupla eğitim yapan okullar ve yüksekokullar genellikle üniversite düzeyinden düşük yetişkin ve çocuklar için dersler vermektedirler. Uzaktan eğitim üniversiteleri de uzaktan eğitim kurumları olarak adlandırılır. Bu bölünme kesin değildir. Çoğu mektupla eğitim yapan okullar ve yüksekokullar üniversite düzeyinde bazı dersler verirken ve hatta öğrencilerine uzaktan eğitim üniversitelerinden de dersler önerirken, uzaktan eğitim üniversiteleri de üniversite düzeyinin altında dersler verebilmektedirler.

Bağımsız yapıli uzaktan eğitim kurumlarında temel ve yetişkin eğitiminden üniversite programlarına kadar çeşitli dersler verirler.

Mektupla Eğitim Uygulayan Okul ve Yüksek Okullar: Mektupla eğitim yapan okul ve yüksek okullar kamu ya da özel sektöre ait uzaktan eğitim kurumlarıdır. Akademik kadro, finans, yetkilendirme, ders sağlama ve öğrenci hizmetlerinde bu kurumlar denetime ya da otoriteye sahiptir.

Bu model dünyada genelde devlet destekli ya da desteksiz kurumlarca yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu tür okul ve yüksek okullar 100 yıl öncesinden beri vardır. Özellikle Avrupa'daki her ülkede en az bir örneği vardır. Bunlar genelde ilk ve orta öğretim düzeyinde devlet destekli mesleki ve teknik eğitim uygulayan kurumlardır.

1979 yılında Almanya'da bu kurumlardan 144 tane olduğu belirlenmiştir. Mektupla eğitim yapan askeri, dini ya da devlet destekli okul ve yüksek okullara 1995 yılında ABD'de 5 milyondan fazla öğrenci kaydolmuştur (Moore, 1995). Avrupa Birliği ülkelerinde ise 1994 yılında %50'si özel ve %50'si devlet destekli kurumlar olmak üzere toplam 2.25 milyon öğrenci kaydolmuştur (Keegan, 1996).

Mektupla eğitim yapan okul ve yüksek okullar, uzaktan eğitimde mektuplaşma ögesini vurgulayan kurumsal bir yapıya sahiptir. Mektupla eğitim yapan okul ve yüksek okullarda öğrenme araç-gereçleri geliştirilir ya da satın alınır ve öğrenciye postayla gönderilir. Öğrenci araç-gereçleri çalışır ve kuruma değerlendirmelerini gönderir ve kurum değerlendirdikten sonra, öğrenciye geri gönderir. Öğrenci yapılan değerlendirmeleri çalışır ve değerlendirmeyi tamamlar ve süreç tekrar edilir.

Kurumun temsilcileri ile öğrencinin ilişkisi postayla sağlanır. Bundan dolayı öğrencilerin yalnızlığı sorun olarak görülür. Birçok mektupla eğitim yapan okul ve yüksek okulunun felsefesine göre öğrencilerin bu okullara kaydolmasının nedeni, öğrencilerin yalnız kalmayı tercih etmesidir. Öğrenci destek hizmetleri ya da yüz yüze oturumlar öğrencinin bağımsızlığını ya da yetişkin öğrencinin bağımsızlığını bozduğu öne sürülebilir. Bu kurumlarda eksik olan akran grubunun desteği ve öğretmenin varlığıdır. Mektupla eğitim yapan okul ve yüksek okullardan ayrılan öğrencilerin sayısı oldukça fazladır.

Bu sınırlılıkları öğrenmeye yarar sağlayan etmenlere dönüştüren kurumlar da vardır. Uzaktaki öğrencinin mektup ve telefon gibi bir bağlantıyla karşısındaki öğretmen ilerlemesini sağlar ki, karşılıklı ders birebir ayrıcalıklı çalışma şekline dönüşür. Bir çeşit birebir bağlantı kurulur ki, derste buna ulaşmak zordur (Keegan, 1996).

Uzaktan Eğitim Üniversiteleri: Bu üniversiteler içinde en iyi bilineni İngiltere'deki Open University (OU) adındaki Açık Üniversitedir. OU, herhangi bir işte çalışmak zorunda olan, ancak bu arada anlama ve kavrama yeteneği olan, İngiltere'de yaşayanlara eğitim olanağı kazandırma ilkesine dayalı olarak 1969 yılında kurulmuştur. Böylece OU çok sayıda, 16 yaşın üzerinde, az eğitim görmüş ya da hiç eğitim olanağı bulamamış kişileri öğrenci olarak almıştır. Bu öğrenciler; çoğunlukla ailesel nedenler ve ekonomik sınırlamalar ile kent ve kırsal kesim arasındaki bilinen farklılıklar gibi fiziksel etmenlerden dolayı öğrenim olanağı bulamamış kişilerdir. Öğrencilerin önemli bir bölümü tam gün bir işte çalışanlar, kalabalık aileden gelen ve geçmişte diğer nedenlerle yüksek öğrenim olanağı bulamamış kişilerden oluşmaktadır (Hammon, 1995).

İngiltere'deki Açık Üniversite dışında başka açık üniversiteler de vardır. Bu üniversitelerden biri de FernUniversitaet (FeU) olarak bilinen Almanya'daki Açık Üniversitedir. Bu üniversite 1974 yılında kurulmuş olup, Kuzey Ren Westfalya Eyaleti'nde 1975-1976 öğretim yılı kış semestrinde 1300 öğrenci ile eğitime başlamıştır (Varol, Varol, 1999). Almanya'da orta öğrenimini tamamlayan ve yüksek öğrenim görme hakkını elde eden herkesin orta öğrenimden mezun olduğu alanlarla ilgili FeU programlarından birisine kayıt yaptırıp öğrenci olma olanağı vardır. Yüksek öğrenim görme hakkını elde edememiş, 24 yaşını doldurmuş, meslek eğitimini tamamlamış ve en az beş yıl çalışmış olanlar da FeU tarafından yapılan giriş sınavını başardıklarında bazı programlara kayıt yaptırıp öğrenci olabilmektedirler (Fern Universitaet, 1997). Alman vatandaşı olmayanlar da FeU'da öğrenim görebilmektedirler. Ancak bunlar için bazı koşullar aranmaktadır. Alman vatandaşı olmayanların FeU'da öğrenim görebilmeleri için aranan koşullardan başlıcaları; kendi ülkesinde öğrenim yapma hakkını elde etmiş olmak, seçeceği programla ilgili orta öğrenim görmüş olmak, öğrenimini sürdüreceği düzeyde Almanca bilmektir (Fern Universitaet, 1995; Kartal, 1998).

FeU'da öğrenciler beş değişik konumda öğrenim görebilmektedirler. Konumlarına göre öğrenciler; tam zamanlı, yarı zamanlı, kursiyer ve konu öğrenciler ile ikinci dal öğrencileri olarak adlandırılmaktadırlar (Kaya, Gür, 1999).

Bu üniversiteler, gündüz ve gece öğrencilerine sahip değildir. Uzaktan eğitim üniversitelerinin öğrencileri yaşadıkları yeredirler. Ancak, bu üniversitelerde öğrenciler ve mezunlar için kütüphaneler, anfiler, dershaneler, seminer odaları, öğrenci araştırmaları için laboratuvarlar ve öğrenci birlikleri için alt yapılar bulunur.

Uzaktan eğitim üniversiteleri genelde bir ülkenin ya da eyaletindedir. Bu üniversitelerin ülke içine, eyalet içine ve dışına, hatta başka ülkelere dağılmış onlarca ve yüzlerce birimleri bulunur.

Uzaktan eğitim üniversiteleri üniversite düşüncesinde radikal bir meydan okuma olarak temsil edilirler ve batı dünyasında ortaya çıkmışlardır. Derslerin zamanlamasını uygun bulmayan ve üniversite tesislerinde bulunmak istemeyenlere üniversite olanaklarını açarak, üniversite kavramının demokratikleştirilmesini simgeler (Keegan, 1996).

Tam gün çalışanlar, engelliler, hükümlüler ve refakat edilenler ve bu şekilde eve bağlı olanlar açık üniversitelerde eğitimini sürdürmektedirler.

Öğretici yapıda, uzaktan eğitim üniversiteleri öğrencinin öğrenmesi ve öğrenme araç-gereçleri arasında daha kapsamlı bir bağlantı kurmak için girişimde bulunurlar.

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer 74 tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir.

Uzaktan eğitim üniversiteleri, mektupla eğitim yapan okul ve yüksek okullardan şu yönlerden farklıdırlar:

1. Hazırlık düzeyi,
2. Medya kullanımı,
3. Öğretme ve öğrenme ortamları arasındaki daha kapsamlı bağlantı.

Hazırlık Düzeyi: Mektupla eğitim yapan okul ve yüksekokullar okul çocukları ve yetişkinlerin ileri düzey eğitimleri ile ilgilenirler. Uzaktan eğitim üniversiteleri, uzaktan üniversite eğitimi aşamalarının hazırlığında odaklanmışlardır.

Medya Kullanımı: Uzaktan eğitim üniversiteleri, mektupla eğitim yapan okul ve yüksekokullara göre eğitsel medyanın daha fazla kullanımına doğru bir hareket gösterirler. Genellikle, uzaktan eğitim üniversiteleri, mektupla eğitim yapan okul ve yüksekokullara göre basılı olmayan eğitsel medyanın daha fazla kullanımını tercih ederler.

Öğretme ve Öğrenme Ortamları Arasındaki Daha Kapsamlı Bağlantı: Uzaktan eğitim üniversiteleri, öğrenme araç-gereçleri ve öğrenme arasındaki tutarlı bağlantıyı sağlamak için daha fazla açıklamada bulunurlar. Böylece doyurucu üniversite düzeyi eğitim deneyimi sağlamaya çalışırlar (Keegan, 1996).

Karışık Yapılı Kurumlar

Karışık yapılı uzaktan eğitim kurumları, hem uzaktan eğitimin hem de örgün eğitimin birlikte yapıldığı kurumlardan oluşmaktadır. Bu tür kurumlar kendi içinde üç ayrı kümede toplanabilmektedir. Bunlar; tek bölümlü karışık yapılı kurumlar, çok bölümlü karışık yapılı kurumlar ve ortaklaşa uzaktan eğitim uygulayan karışık yapılı kurumlardır.

Tek Bölümlü Karışık Yapılı Kurumlar: Bu kurumlar geleneksel bir üniversite yapısı içinde ve özel bir uzaktan eğitim bölümünün bulunduğu kurumlardır. Üniversite içindeki uzaktan eğitim bölümü, hem uzaktan eğitim sistemini yönetir hem de derslerin öğretimini sağlar (Özer, 1994). Dünyada bu tür kurumların örnekleri çok fazladır ve yaklaşık bir yüzyıldır da varlıklarını sürdürmektedir. Bu yapıdaki kurumlardan 1990'lı yıllarda Amerika'da 64 üniversite ve Kanada'da da 20 benzer yapı olduğu bilinmektedir. Fransa'da tek bu gruba düşen 22 üniversite vardır. Hindistan ve Latin Amerika'da bu grupta yer alan kurumlar vardır ve buralarda mektupla eğitim uygulanmaktadır.

Bu tür kurumlarda uzaktan eğitim uzaktan eğitim bölümü tarafından sağlanır. Öğrenci çalışmaları için derecelendirme ya da sertifikalar üniversite tarafından verilir. Ancak, üniversiteye bağlı okullarda ya da bölümlerde derece programları için uzaktan eğitim kredilerinin kullanımı sınırlandırılmıştır ve bir çok durumda uzaktan eğitim ile tam bir programın tamamlanmasına izin verilmez.

Çok Bölümlü Karışık Yapılı Kurumlar: Geleneksel bir üniversite ya da yüksekokuldaki uzaktan eğitim bölümünün farklı bir şekli olan bu tür kurumsal yapı Avustralya'da geliştirilmiştir. Birden çok uzaktan eğitim bölümü bulunan bu tür yapıdaki kurumlarda geleneksel bir üniversitenin bölümlerine örgün eğitim öğrencilerinin yanı sıra dışarıdan öğrenim görmek isteyen öğrenciler de kabul edilir. Öğretim elemanları, her küme öğrencinin de öğretiminden sorumlu olurlar. 1955 yılından beri yerleşkedeki ve uzaktaki öğrencilerine eğitim veren Avustralya'daki New England Üniversitesi bu yapıdaki kurumlardan biridir. Bu üniversitedeki ancak buradaki Dışarıdan Öğretim Bölümü, akademik

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer 75 tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir.

değil, uzaktan eğitim ile ilgili bir yönetim birimi olarak çalışmaktadır (Özer, 1994). Benzer yapıdaki kurumlardan Zambia, Fiji, Papua Yeni Gine ve Jamaika'da da vardır.

Çok bölümlü karışık yapılı uzaktan eğitim kurumlarının öğretim elemanları, öğretim/öğrenim yazılı ders süreçleri, bağımsız çalışma araç-gereçleri kombinasyonu ile öğrencilere öğretim ve yüz yüze eğitim uygular. Ayrıca öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesi ve öğrencilere akademik danışmanlık sağlama sorumluluğu öğretim elemanlarına aittir.

Çok bölümlü karışık yapılı uzaktan eğitim kurumlarının uzaktan eğitim birimleri öğrencilerine geleneksel üniversite ya da yüksekokul sürecini de içeren, etkileşim ve etkinlik sunarlar. Böylece yerleşkedeki öğrencilerin eğitimi ile uzaktan eğitim gören öğrencilerin eğitimi bütünleştirilmiş olur. Aynı öğretim elemanları her iki kümedeki öğrencisine aynı eğitimi verir ve yardımcı olur. Öğrenciler aynı derslere kayıt olurlar, aynı sınavlara girerler, aynı derece ve diplomalar için nitelik kazanırlar.

Ortaklaşa Uzaktan Eğitim Uygulayan Karışık Yapılı Kurumlar: Bu yapıdaki kurumlar bir konsorsiyum tarafından oluşturulur. Konsorsiyum gerçek bir üye desteği ve bir yönetici ile yönetilen iki ya da daha çok üyeli kurumların resmi organizasyonudur. Konsorsiyumlar, uzaktan eğitim organizasyonu oluşturan eğitim kurumları ve diğer kurumlardan oluşabilmektedir. Ortaklaşa uzaktan eğitim uygulayan konsorsiyumlarda üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, radyo, televizyon ve medya üretim kurumları yer alabilir. Amerika'da 1981 yılında yapılan bir araştırmada uzaktan eğitim amaçlı konsorsiyum oluşturmuş 71 televizyon kuruluşunun olduğu saptanmıştır. Konsorsiyumlar Amerika'da ortaöğretim sonrası yaygın eğitimin gelişmesinde önemli rol oynamıştır (Verduin, Clark, (1994). Dünyada ortaklaşa uzaktan eğitim uygulayan birçok karışık yapılı kurum vardır.

Örneğin; Amerika'daki Mid America Üniversitesi, Fransa da I'Entente de I'Est, Almanya'da Deutsches Institut für Fernstudienforschung uzaktan eğitim uygulayan kurumlarda konsorsiyum ortağı olan kurumlardan birkaçıdır.

Ortaklaşa uzaktan eğitim uygulayan karışık yapılı kurumlar, hem kendisinin hem de öteki üniversitelerin öğrencilerine dışarıdan öğrenim görme olanağı sağlar. Yeni Zelanda'nın Massey Üniversitesi bu modeli uygulayan bir kurumdur. Öğrencilerin bu üniversitede sınavlara katılarak aldıkları notlar, kendi üniversitelerinde de geçerli sayılmaktadır (Özer, 1994).

İŞLEYİŞ

Uzaktan eğitim alanyazınındaki başlıca kurumsal yapıların betimlenip tartışılması sonucunda, kurumların işleyişinde iki önemli alt sistemin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu alt sistemler şunlardır:

1. Öğretim materyallerinin hazırlanması, üretimi ve dağıtımı ile ilgili ders geliştirme alt sistemi,
2. Uzaktan eğitim öğrencilerinin kaydı, yardım ve değerlendirme ile ilgili öğrenci destek alt sistemidir (Kaye, Rumble, 1981).

Ders geliştirme alt sistemi; eğitimin planlanması, tasarımı, belirginleştirilmesi ve mekanik ya da elektronik biçimde kaydıdan sonra ileri bir tarihte eğitimin sunulması için önerilen yöntem ve yapılarla birlikte oluşmaktadır.

Öğrenci destek alt sistemi; önceden kayıtlı ders içeriğinin özel ve bireyselleştirilmiş bir sunusu ile sözlü, grup çalışması tabanlı eğitsel hazırlık içerisinde dersin sunumuna eşlik eden, öğretmenin güdüleyici ve öğrenci arkadaşlarının açıklayıcı, inceleyici, güdüleyici ve sözlü olmayan ortamla birlikte öğrencinin yaşadığı yere odaklı kurum tarafından tasarlanmış etkinliklerden oluşmaktadır (Keegan, 1986).

DERS GELİŞTİRME SİSTEMİ

Uzaktan eğitim kurumları kendi başına derslerini geliştirmede eğitsel yazarlık ve eğitim çalışmaları için bir işleyişe sahip olmalıdır. Ders materyallerinin geliştirilmesi, bir araştırma kurumu ile bir yayımcı kurumun bileşkesinden oluşan ve ders geliştiricilerinin farklı medyalarla çalışmaları için olanaklar sağlayan tesislere gereksinim duyar. Uzaktan eğitim kurumunun uzman ders yazarları kurum içinden ya da kurum dışından olabilmektedir. Ayrıca, basılı gereçlerin, ses bantlarının, televizyon programlarının, öğretim yazılımlarının ve iletişim ve rehberlik programlarının üretimi ve tüm bunlarının yayımı ve dağıtımı farklı kurumlar tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Benzer şekilde, yüz yüze eğitim uygulaması da başka kurumlarca yapılabilmektedir.

Uzaktan eğitim kurumları derslerini kendileri geliştirse de başka kurumlara hazırlatsa da yine de uzaktan eğitim alanında ders geliştirme konusunda uzmanlara gereksinim duyar. Çünkü uzaktan eğitim kurumu ders geliştirme için dışarıdaki kurumlarla olan işbirliğini yönetmek ve kontrol etmek ve eğitsel, konu tabanlı ve teknik uzmanlığı olan editörsel bir yapıda olmak durumundadır.

Ders geliştirme için farklı organizasyon tipleri ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri, konu uzmanı bir yazar ve bir editörden oluşmaktadır. Bir başkası da daha büyük bir ekipten oluşmaktadır. Daha büyük ekipte genelde; her bir ders için yazarlar, konu uzmanları, basım, radyo ve televizyon programı ve öğretim yazılımı uzmanları, sanatçılar, editörler vb. yer alır. Bu tür bir ekibin oluşturulması üretilecek ya da alınabilecek olan araç-gerecin en iyisinin sağlanması açısından yararlıdır.

Çeşitli yazar-editör yaklaşımları genellikle küçük uzaktan eğitim kurumları tarafından uygulanır. En kolay ders geliştirme işlemini, eğitim ve teknik yöntemlerin temel sorumluluğunu üstelenen bir editörle işbirliği içerisinde olan belirli bir konu uzmanı olan bir yazarı kapsamaktadır. Yazar-editör yaklaşımının en uç örneği, yerleşkede öğrenim gören öğrencilerin derslerine tümüyle paralel şekilde çalışmalarını sürdüren uzaktaki öğrenciler için geliştirilmiş derslerdir. Burada bireysel olarak bir öğretim elemanı, öğrencilere uygun bulunduğu dersi geliştirir. Verilen görevlerin değerlendirilmesi ve yorumlanması da aynı eğitimci tarafından yapılır. Zaman zaman, öğretim elemanı bir editörün yardımından yararlanır.

Genelde ders geliştirme açısından aynı yaklaşıma çoğu büyük ölçekli uzaktan eğitim kurumlarında da uyulmaktadır. Burada ara sıra olası en iyi yazar ders taslaklarının geliştirmesi ile görevlendirilir ve bir uzaktan eğitim uzmanından editör olarak dersi oluşturması beklenir. Bu durumla küçük ölçekli yaklaşımın arasındaki temel fark editörün rolünün değişmiş olması gibi gözükmektedir. Tek bir dersin binlerce öğrenciye verildiği ve çok sayıda eğitimcinin ödev ve sınav sonuçlarını değerlendirdiği büyük ölçekli yaklaşımda, editör küçük ölçekli yaklaşımda olduğundan daha etkili durumdadır. Buna ek olarak, editör çoğu zaman dersin içeriği ve şekli hakkında son söz sahibidir.

Yazar ve editörler arası işbirliği, bireylere göre farklılıklar göstermektedir. İşbirliğini yararlı olarak betimleyebilmek için yazar ve editörün en başından beri birlikte çalıştıkları deneyimlerle sabit nedenler vardır. Bu tip örnek olaylarda dersi birlikte planlarlar, hedef taslaklarını, içerik başlıklarını ve sıralama

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer 77 tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir.

planlarını birbirleriyle değiştirir. Buna karar verdiklerinde yazar, editörün yorumlayacağı ve öneriler getireceği, aynı zamanda bir ünitenin bir ya da daha fazla kısmının ön taslağını geliştirir. Bu durum, üretilecek ürünün oluşturulması için herhangi bir girişimden önce ikili arasında ayrıntılı görüşmelerin oluşmasını sağlar. Buradaki slogan, yazar ve editörün belki de toplantılar arasında her gün yapacakları telefon görüşmeleri ve taslak ve düzeltme değiş tokuşu yoluyla yapacakları sürekli iletişimidir (Holmberg, 1989).

Yazar/editör modelinin uygulandığı sistemde yazarlara genellikle bir tür el kitabı ya da uzaktan eğitim yazım sanatı üzerine diğer talimatlar sağlanır. Bu aynı zamanda ders ekibi yaklaşımında da bir kural olarak kullanılır.

Genel olarak iki farklı yaklaşımdan, eş deyişle yazar/editör modeli ve ders ekibi modelinden söz edebiliriz.

Yazar/Editör Modeli: Bu model, bir kişinin öğrencilerine bir tür arabulucu şeklinde görüşme düzenlemekle rehberlik yaptığı, problem çözümünün doğal olarak sunuya ilişkilendiği kişisel tutum ve önerilerin yararlarına sahiptir. Bu modelin zayıf yönü, en azından küçük bir organizasyonda yazar ve editör tüm ders geliştirme işlemleri için yeterli uzman desteğine sahip olmayabileceğidir. Genellikle dışarıdan danışmanlara başvurarak uzaktan eğitim kurumu içerisinde eksik olan desteği gidermektedirler.

Ders Ekibi Modeli: Bu modelin başlıca yararı farklı işlerin aralarında konu uzmanları, eğitim teknolojileri, teknik üretim uzmanları ve editörlerin bulunduğu üst düzeyde uzmanlaşmış takım üyeleri arasında paylaşılmış olmasıdır. Böylelikle standart çok yüksek olabilir. Sınırlılığı ise kişisel yaklaşımlara engel olması ve bilginin gelişim altında bir sorunlar karmaşası olmasından çok son şekli verildiği düşünülen en iyi ürün olarak sunulması eğilimidir.

Bununla birlikte, her iki modelin ne yararları ne de sınırlılıkları kaçınılmaz değildir. Modellerin potansiyellerinin ve sınırlılıklarının farkında olmak her ikisinin zayıf taraflarının üstesinden gelebildiği gibi, farkındalığın olmadığı durumda her iki model de zayıf konuma düşebilir. Gerçekte aralarında bazı benzer noktalar vardır. Eğitimde her zaman olduğu gibi hangisinin en iyi süreç olduğu sorusunun bir yanıtı yoktur (Holmberg, 1989).

Bir ders yazarı, hedef kitle, amaçlar ve içerik hakkında kararlar alındıktan sonra ders tasarımından sonuna kadar sorumlu tutulmalıdır. Yazar öğrencilere kendi yaklaşım ve değerlerini kişisel biçimde yansıtmak şeklinde sunar. Ders yazarı basılı ve kayıtlı radyo ve televizyon sunumları için editörlerce, eğitim teknolojileri konu ve medya uzmanları gibi danışmanlarca, ressamlarca, baskı ve diğer üretim uzmanları vb. desteklenir. Tüm bunların işbirliğinden yararlanırken, yazar sürekli olarak öğrenciler için yazmaya ve konuşmalar hazırlamaya kendi tarzıyla devam eder.

Derslerin hazırlanmasının ardından üretim gerçekleştirilir. Üretilen ürünün dağıtımı da oldukça önemlidir. Öğrencilere dağıtılacak ders üniteleri ve diğer eğitim araç-gereçleri üç temel yolla dağıtılır.

Çok az uzaktan eğitim kurumu genelde tüm dersleri içeren paketleri gönderir. Bunun, üzerinde çalışılacak büyük miktarda eğitim araç-gereci ile ürkmesi olası çok sayıda öğrenci olacağından tartışılan bir işlem olduğuna inanılmaktadır. Bu aynı zamanda kötü bir ekonomi demektir. Çünkü eğer dersler

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer 78 tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir.

ilerledikçe ders materyalleri öğrenciye dağıtılıyorsa, makul düzeyde ders bırakma oranlarında bile ilerleyen bölümlere ilişkin materyaller daha az sayıda ulaştırılmaktadır.

Daha yaygın bir uygulama, çalışma materyallerinin önceden belirlenmiş tarihlerde dağıtılmasıdır. Öte yandan, bireysel öğrenci gereksinimlerine önem vermeksizin ders ünitelerinin gönderilmesi üretkenlik karşıtı olma eğilimindedir. Şöyle ki, bu denli fazla ders üniteleri yavaş çalışan bir öğrencinin masası üzerinde kişiyi bozguna uğratabilecek ve cesaretini kırabilecek bir etken olabilmektedir. Öğrenciler bu durumda dersin üstesinden gelmek adına umutsuz olduklarından şikayet etmektedirler. Çünkü ders materyali yığını öğrencilerin gözlerinin korkmasına neden olabilmektedir. Böyle önceden planlanmış dağıtım üzerindeki katı yapı genellikle öğrencilerin bir zaman çizelgesine uymalarının temini isteğine bağlıdır.

Bir üçüncü yol, ders materyallerinin dağıtımını, güdüleme desteği bakış açısına ve kesintisiz olmayan çift yönlü iletişimin gereklerine uyarlamaktır. Uzaktan eğitim öğrencilerinin koşullarına göre uyarlama, ders ünitelerinin bireysel öğrenci gelişim hızıyla bağlantılı şekilde dağıtımını gerçekleştirildiğinde ortaya çıkar. Bunu yapmanın değeri kanıtlanmış bir yolu, görülmekte olan her bir ders için başlangıç olarak az sayıda ünite sağlamak ve ardından her birinde ödev düzeltmeleri ve yorumlarını barındıran yeni bir ünite göndermektir.

Örneğin; başlangıçta öğrenciye dersin birinci, ikinci ve üçüncü ünitesi olmak üzere toplam üç ünite gönderilir. Öğrenci eline geçen bu ünitelerden birincisini çalışıp, düzeltme ve yorumlar için destek organizasyona gönderdikten sonra ikinci üniteyi çalışmaya başlayabilir. Üçüncü ünite, öğrencinin hızlı çalıştığı durumlarda ve ikinci ünite gönderilip düzeltme yorumlarının beklendiği zamanlarda bir tampon görevi görmektedir. İlk ünitenin ya da ilk üniteyle ilgili ödevin dönmesiyle dördüncü ünite de gelir.

Bu sistem eğer hızlı çalışan öğrencilerin istekleri üzerine daha fazla ünite gönderilebilirse iyi çalışır. Öğrencilere inisiyatifi ele alma fırsatının kapılarını açar (Holmberg, 1989).

Öğrenci Destek Alt Sistemi

Uzaktan eğitim uygulamasında hız öğretmen-öğrenci etkileşimi için ilk öncelikli sorundur. İletişim sürecinde herhangi bir gecikmeye neden olmayacak şekilde kayıtların saklanması ayarlamak önemlidir. Bu durum çoğu uzaktan eğitim kurumunun görünüşe göre öğrencilerin ödevlerinin inceltiltiği dışarıdan eğitimcilerin hizmetlerini kullanmaları ile ortaya çıkmaktadır. Dersin düzenli işleyişi Çizim 6'da betimlemiştir.

Günümüzde her ne kadar dersin bu şekilde işleyişini bilgisayarlı yönetim oldukça değiştirmişse de arkasında yatan ilke aynıdır.

Doğal olarak, bir çok sayıda öğrenciler ve destek organizasyonu arasındaki yönetsel süreçleri etkileyen çift yönlü iletişimin farklı yönleri bulunmaktadır. Böylelikle, potansiyel öğrencilerin etkili bilgi istekleri ile ön kayıt danışmanlığı ve denklik işlemleri etkili organizasyon gerektirir. Ayrıca, danışmanlık ve başvuran öğrencilerin diğer denklik işlemlerini de gerektirir. Öğrencilerin kağıtlarının düzeltilmesi ve yorumlanması organize edilmelidir. Böylelikle doğru öğretmen gecikme olmaksızın doğru öğrencinin kağıtlarını ve öğrenme özgeçmişleriyle ilgili bilgileri alacaktır. Başvuru ve üyelik, kayıt ve istatistikler için süreçler gereklidir. Depolama ve gönderim ayarlamaları ders materyalleri için oluşturulmalı ve öğrencilerle tüm iletişim için hızlı geri dönüş sağlanmalıdır.

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir. 79

Bilgisayar, gerek ders materyallerinin dağıtımını gerek kayıt tutma da dahil olmak üzere öğrenci ödevlerinin iletimi için çok kullanışlı ve ekonomik bir aygıt olduğunu kanıtlamıştır. Ne var ki, kullanımına ilişkin bir tehlike söz konusudur. Bazı yöneticiler, eğitsel olarak arzu edilenleri gerçekleştirecek bilgisayar programları geliştirmek yerine sistemi bilgisayara uyarlama eğilimindedirler. Uzaktan eğitim yönetimi için değerli bilgisayar sistemleri geliştirilmiştir. Tüm bunların yanı sıra bilgisayarlar, çok hızlı ve çok düşük maliyetle çalışma araç-gereçlerinin gönderilmesini ve birçok farklı amaçlar için hatalardan uzak şekilde mükemmel kayıt tutmayı sağlarlar.

UZAKTAN EĞİTİM YÖNETİCİLERİ İÇİN ÖNERİLER

Uzaktan eğitimin yapı ve işleyiş yönleri doğal olarak uzaktan eğitimin yapılacağı kültürel ve sosyal içeriğe göre farklılıklar göstermektedir. Ne var ki her durumda, yöneticiler uzaktan eğitim uygulayıcıları, öğrenciler ve daha iyi yönetim için şu olanakları sağlamalıdır:

1. Öğrencilere yüksek nitelikte eğitim ve destek hizmetleri sunmak için eğitimciler olarak kabul edilen planlayıcılara, ders geliştiricilere, öğretmenlere ve danışmanlara olanaklar,
2. Araçların ve medyanın kabul edilebilir şekilde temini,
3. Tüm mektupların doğru, uzmanca ve dikkatlice işlem görmeleri, eğitim materyalinin doğru gönderilmesi, bilgilendirici periyodikler, vb. ve öğrencilerin kişisel olarak ya da telefonda düzgün şekilde ağırlanmaları,
4. Bilgi ve öneri için başvuran, soruları, istekleri, şikayetleri ya da önerileri vb. içeren mektupların ve yazılı, ses kasetleriyle ya da diğer ortamlarda gönderilmiş ödev ve sınavların kısa sürede geri gönderilmesi,
5. Telefon ve bilgisayar kullanımı ile çalışma yöntemlerine ve diğer yardımlara uygulama olanağı sağlanması,
6. Verilerin kolay ve eksiksiz şekilde kaydı,
7. Görevlerinin dikkatli kontrolü ve herhangi bir öğrencinin dersi bırakma tehlikesinin olduğu ya da öğrenci istemi doğrultusunda olmadığı durumlarında hemen verilecek ek destek bilinciyle öğrenme süreçleri,
8. Destek hizmeti için istekler doğrultusunda ve olabildiğince etkileşimli tekrar dersleri grup tartışmaları, yüz yüze danışma, laboratuvar ya da atölye çalışmaları, yayınlar, vb.,
9. Tüm bu yukarıdaki etkinlikler için makul maliyetli genel verimlilik (Holmberg, 1989).

SONUÇ

Yönetim; belirli bir takım amaçlara ulaşmak için başta insanlar olmak üzere parasal kaynakları, donanımı, demirbaşları, ham maddeleri, yardımcı araçları ve zamanı birbirine uyumlu, verimli ve etkin kullanabilecek kararlar alma ve uygulama süreçlerinin toplamı olarak tanımlanabilir.

Yönetim bilimi ve eğitim bilimlerinde gözlenen gelişmelere paralel olarak eğitim örgütlerinin amaçlarını daha etkili bir biçimde gerçekleştirebilmeleri için madde ve insan kaynaklarının etkili bir biçimde yönetilmesinin gerekli görülmesiyle eğitim yönetimi alanı ortaya çıkmıştır. Eğitim yönetimi, eğitim örgütlerini saptanan amaçlara ulaştırmak üzere insan ve madde kaynaklarını sağlayarak ve etkili biçimde kullanarak, belirlenen politikaları ve alınan kararları uygulamaktır.

Eğitim yönetiminin sınırlı bir alana uygulanması olarak tanımlanan okul yönetiminin, eş deyişle de uzaktan eğitim kurumu yönetimin görevi, kurumdaki tüm insan ve madde kaynaklarını etkili bir biçimde kullanarak uzaktan eğitim kurumunu amaçlarına uygun olarak yaşatmaktır.

Uzaktan eğitim kurumları uzaktaki öğrencilere eğitim sunan kurumlardır. Bu kurumlar olağan okullarla, yüksekokullarla ve üniversitelerle paralellik kurarlar. Öğrencileri kaydederler, öğretirler, yardım ederler ve öğrencilerinin gelişmelerini sağlarlar. Böylece öğrencilere toplam bir öğrenim deneyimi kazandırır. Uzaktan eğitim kurumlarının diğer okullarla, yüksek okullarla ve üniversitelere paralel olmayan ikinci bir işlevleri de vardır.

Uzaktan eğitim kurumları işlevlerini yerine getirebilmek için birçok hizmete gereksinim duyarlar. Uzaktan eğitim kurumları genelde her biri ayrı birimler olacak şekilde ders geliştirme, eğitim, danışmanlık ve finans yönetimi bakımından yapılmaktadırlar.

Uzaktan eğitim yönetimine uyarlanabilir değişik yapılar vardır. Bu yapılar farklı şekilde kümelendirilmektedir. Uzaktan eğitim kurumları yapısal olarak kümelendirilse de uzaktan eğitim bir sistem olarak kabul edilmektedir. Bir sistem olarak uzaktan eğitim kurumları, bütün sistemlerde olduğu gibi varlıklarını sürdürmek ve kendilerine yüklenen görevleri başarıyla yerine getirebilmek için çevrelerinden bir takım girdileri alırlar. Önceden belirlenen yöntem ve ilkelere göre bunları işlerler ve çevrelerine çıktılar verirler. Çıktıların işe yarayıp yaramadığını saptamak, varsa eksikliklerini belirlemek amacıyla dönüt almaya gereksinim duyarlar.

Sistemin kullanımda beş temel öge vardır. Bunlar; girdiler, dönüşüm süreçleri, çıktılar, dönüt ve içerisinde bulunan çevredir. Bir sistem olarak görülen uzaktan eğitim kurumları genelde iki kümeye ayrılmaktadır. Bunlar; bağımsız ve karışık yapıları uzaktan eğitim kurumlarıdır. Uzaktan eğitim kurumlarını kümelendirmede daha çok alt sistemler etkili olmaktadır. Bağımsız yapıları ve karışık yapıları olarak kümelendirme genelde öğrenme araç-gereçleri ve öğrenme arasında sağlanan bağlantı yapılarıyla ilgilidir.

Bağımsız yapıları uzaktan eğitim kurumları genelde iki alt kümede yer alırlar. Bu kümelere biri mektupla eğitim yapan okullar ve yüksekokullar, diğeri de uzaktan eğitim üniversiteleridir. Bu iki küme arasındaki bölünme eğitim uygulamasındaki yapının karmaşıklığına ve hazırlık düzeyine dayanır.

Mektupla eğitim yapan okullar ve yüksekokullar genellikle üniversite düzeyinden düşük yetişkin ve çocuklar için dersler vermektedirler. Uzaktan eğitim üniversiteleri de uzaktan eğitim kurumları olarak adlandırılır. Bu bölünme kesin değildir. Çoğu mektupla eğitim yapan okullar ve yüksekokullar üniversite düzeyinde bazı dersler verirler ve hatta öğrencilerine uzaktan eğitim üniversitelerinden de dersler önerirken, uzaktan eğitim üniversiteleri de üniversite düzeyinin altında dersler verebilmektedirler.

Uzaktan eğitim üniversiteleri, mektupla eğitim yapan okul ve yüksek okullardan hazırlık düzeyi, medyanın kullanımı ve öğretme- öğrenme ortamları arasındaki daha kapsamlı bağlantı yönlerinden farklıdır.

Karışık yapıları uzaktan eğitim kurumları, hem uzaktan eğitimin hem de örgün eğitimin birlikte yapıldığı kurumlardan oluşmaktadır. Bu tür kurumlar kendi içinde üç ayrı kümede toplanabilmektedir. Bunlar;

tek bölümlü karışık yapılı kurumlar, çok bölümlü karışık yapılı kurumlar ve ortaklaşa uzaktan eğitim uygulayan karışık yapılı kurumlardır.

Tek bölümlü karışık yapılı kurumlar geleneksel bir üniversite yapısı içinde ve özel bir uzaktan eğitim bölümünün bulunduğu kurumlardır. Üniversite içindeki uzaktan eğitim bölümü, hem uzaktan eğitim sistemini yönetir hem de derslerin öğretimini sağlar.

Çok bölümlü karışık yapılı kurumlar; geleneksel bir üniversite ya da yüksekokuldaki uzaktan eğitim bölümünün farklı bir şeklidir. Birden çok uzaktan eğitim bölümü bulunan bu tür yapıdaki kurumlarda geleneksel bir üniversitenin bölümlerine örgün eğitim öğrencilerinin yanı sıra dışarıdan öğrenim görmek isteyen öğrenciler de kabul edilir.

Ortaklaşa uzaktan eğitim uygulayan karışık yapılı kurumlar bir konsorsiyum tarafından oluşturulur. Konsorsiyum; gerçek bir üye desteği ve bir yönetici ile yönetilen iki ya da daha çok üyeli kurumların resmi organizasyonudur. Konsorsiyumlar, uzaktan eğitim organizasyonu oluşturan eğitim kurumları ve diğer kurumlardan oluşabilmektedir. Ortaklaşa uzaktan eğitim uygulayan konsorsiyumlarda üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, radyo, televizyon ve medya üretim kurumları yer alabilir.

Uzaktan eğitim alan yazınındaki başlıca kurumsal yapıların betimlenip tartışılması sonucunda, kurumların işleyişinde iki önemli alt sistemin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlar; ders geliştirme ve öğrenci destek sistemleridir.

Ders geliştirme alt sistemi; eğitimin planlanması, tasarımı, belirginleştirilmesi ve mekanik ya da elektronik biçimde kaydından sonra ileri bir tarihte eğitimin sunulması için önerilen yöntem ve yapılarla birlikte oluşmaktadır.

Öğrenci destek alt sistemi; önceden kayıtlı ders içeriğinin özel ve bireyselleştirilmiş bir sunusu ile sözlü, grup çalışması tabanlı eğitsel hazırlık içerisinde dersin sunumuna eşlik eden, öğretmenin güdüleyici ve öğrenci arkadaşlarının açıklayıcı, inceleyici, güdüleyici ve sözlü olmayan ortamla birlikte öğrencinin yaşadığı yere odaklı kurum tarafından tasarlanmış etkinliklerden oluşmaktadır.

Not: Bu çalışma için daha çok Uzaktan Eğitim kitabından yararlanılmıştır. (Zeki Kaya, 2002. Pegem A Yayıncılık, Ankara).

KAYNAKÇA

Açıklan, A. (1995). Toplumsal Kurumsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği, Ankara: Pegem Yayınları.

Ağaoğlu, E. (2002). "Sınıf Yönetimiyle İlgili Genel Olgular" Sınıf Yönetimi (Ed: Z. Kaya), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Aydın, M. (1994). Eğitim Yönetimi. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir.

Başaran, İ. E.(1993). Türkiye Eğitim Sistemi, Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Bayrak, C. (2002). "Bir Sistem Olarak Okul", Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Ed: Ö. Demirel ve Z. Kaya), Ankara: Pegema Yayıncılık.

Bursalıoğlu, Z. (1994). Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, Ankara: Pegem Yayınları.

Erdoğan, İ. (2000). Okul Yönetimi ve Liderliği, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Erdos, R. F. (1967). Teaching by Correspondence, Unesco Sourche Book (Frenc Version: L'enseignement par Correspondance), London: Longman, p. 26. in Holmberg, B. (1989), Theory and Practice of Distance Education. London / New York: Routledge.

Eren, E. (1988). Yönetim ve Organizasyon, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.

Fern Universitaet. (1995). Sommersemester 1996 Erlaeuterungen zur Zulassung für Gast- und Kurszweithörer, Hagen: Studentische Angelegenheiten und Zentrale Studienberatung.

Fern Universitaet. (1997). Weiterbildung- Information zum Studium 12, Hagen: Studentische Angelegenheiten und Zentrale Studienberatung.

Hammon, S. (1995). "İngiliz Açık Üniversitesi'nde Tele-Eğitim (Telefonla Eğitim)" İlkeleri, İşleyişleri ve Örnekleriyle Dünyada Açıköğretim (Ed. ve Çev: U. Demiray), Eskişehir: Turkuaz Yayınları Çeviri Dizisi No: 95-5.

Hodgetts, M. R. (1997). Yönetim Teorileri, Süreç ve Uygulama (Çev: C. Çetin ve E. C. Mutlu), İstanbul: Der Yayınları.

Holmberg, B. (1989). Theory and Practice of Distance Education, London / New York: Routledge.

Kartal, B. (1998). "Hagen Uzaktan Öğretim Üniversitesi ve Türk Uzaktan Öğretim Sistemi Açısından Değerlendirilmesi", Türkiye İkinci Uzaktan Eğitim Sempozyumu Bildirileri, Ankara: MEB Film Radyo Televizyonla Eğitim Başkanlığı ve Uzaktan Eğitim Vakfı, ss.220-232.

Kaya, Z., Gür, G. (1999). " Almanya'da Uzaktan Eğitim: FernUniversitaet Örneği" Uzaktan Eğitim Dergisi, Yaz 1998, Kış 1999, ss. 36-42.

Kaye, A., Rumble, G.(Eds) (1981), Distance Teaching for Higher and Adult Education, London: Croom Helm/ The Open University Press.

Keegan, D. J. (1986), Foundations of Distance Education: London: Croom Helm.

Keegan, D. (1996). Foundations of Distance Education, New York: Routledge.

Moore, M. (1995). " American Distance Education: A Short Literature Rewiw" in (Ed: F. Lockwood), Open and Distance Learning Today, London: Routledge.

www.jret.org @ Her hakkı saklıdır. Dergide yayınlanan yazıların; intihal, etik ve diğer 83 tüm sorumluluğu yazara/yazarlara aittir.

Odabaşı, F., Sayın, G. (1997). "Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Uygulamasında Sistem Yaklaşımı" Uzaktan Eğitim Dergisi, Yaz, ss. 34-41.

Özalp, İ.(1992). Yönetim ve Organizasyon, Eskişehir.

Özer, B. (1994), Evrensel Yapısı ve Çeşitli Uygulamaları ile Uzaktan Eğitim, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Schramm, W. (1977). "Big Media, Little Media, London: Sage", in Keegan, D. (1996), Foundations of Distance Education, New York: Routledge.

Taymaz, H. (1995). Okul Yönetimi, Ankara: Saypa Yayınları.

Varol, A., Varol, N. (1999). Almanya'da Uzaktan Eğitim Üniversitesi", Uzaktan Eğitim Dergisi, Yaz 1998, Kış 1999, ss. 30-35.

Verduin, J. R., Clark, Jr. T. A. (1994), Uzaktan Eğitim: Etkin Uygulama Esasları (Çev: İ. Maviş), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.